

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Психолого-педагогічний факультет
Кафедра соціології та соціальної роботи

РОЛЬ ДИТЯЧОГО ФОНДУ ООН (ЮНІСЕФ) У ДОПОМОЗІ ДІТЯМ З
ПРИФРОНТОВИХ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна робота
студентки групи ЗСП-м-24
ступінь вищої освіти магістр
спеціальності 011 Освітні,
педагогічні науки
Неумивайченко Ольги Валеріївни
Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук,
доцент Василюк Т. Г.

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Неумивайченко Ольга Велеріївна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело. Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ЮНІСЕФ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ	
1.1. Історія створення та основні напрями діяльності Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ).....	8
1.2. Міжнародно-правові документи щодо захисту прав дітей (Конвенція ООН про права дитини, Глобальні стратегії ЮНІСЕФ тощо).....	12
1.3. Особливості реалізації програм ЮНІСЕФ у контексті збройних конфліктів.....	16
Висновки до першого розділу.....	20
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДОПОМОГИ ЮНІСЕФ ДІТЯМ З ПРИФРОНТОВИХ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ	
2.1. Програми та проекти ЮНІСЕФ в Україні у сфері освіти, охорони здоров'я та психосоціальної підтримки.....	21
2.2. Співпраця ЮНІСЕФ з державними органами, громадськими організаціями та місцевими громадами у прифронтових регіонах.....	24
2.3. Аналіз результатів і викликів реалізації гуманітарної допомоги дітям у зонах воєнного ризику.....	27
Висновки до другого розділу	34
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ЮНІСЕФ В УКРАЇНІ	
3.1. Напрями вдосконалення психосоціальної підтримки та освітніх програм для дітей прифронтових територій.....	35
3.2. Розробка рекомендацій для соціальних працівників, педагогів та психологів у співпраці з ЮНІСЕФ.....	37
Висновки до третього розділу.....	39
ВИСНОВКИ	40
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	43

ВСТУП

Актуальність дослідження. Повномасштабна війна в Україні призвела до безпрецедентних соціальних викликів, які особливо відчутні для дітей у прифронтових областях. Втрата доступу до освіти, медичної допомоги, психологічної підтримки та безпечного середовища формує ризики довготривалого негативного впливу на розвиток особистості й суспільства загалом. У цих умовах діяльність міжнародних організацій, зокрема Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ), набуває ключового значення, адже їхня підтримка спрямована на комплексне забезпечення прав та потреб дитини. Дослідження ролі ЮНІСЕФ у системі допомоги дітям з прифронтових регіонів є важливим як з наукової, так і з практичної точки зору: воно дозволяє осмислити ефективність наявних стратегій і виробити рекомендації щодо їх удосконалення.

Гуманітарна криза в Україні, яка особливо загострилася після 24 лютого 2022 року, справила потужний негативний вплив на дітей. Внаслідок ескалації війни суспільство зіштовхнулося з численними людськими втратами, масовим переміщенням населення та руйнуванням об'єктів критичної інфраструктури, що безпосередньо визначає якість життя дітей: шкіл, дитячих садків, медичних закладів. Саме ці інституції забезпечують базові потреби розвитку, безпеки й соціалізації дитини, тому їх руйнування призводить до довготривалих негативних наслідків для підростаючого покоління.

За даними Управління ООН з координації гуманітарних питань (ОСНА, 2022), наприкінці 2022 року близько 17,7 мільйона людей в Україні, серед яких 3,4 мільйона дітей, потребували термінової гуманітарної підтримки та захисту. У цьому контексті діяльність Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) набула визначального значення, адже саме ця організація координує значну частину міжнародної допомоги дітям.

З вересня 2023 року ЮНІСЕФ розпочав масштабне дослідження в Україні, спрямоване на виявлення актуальних потреб дітей та їхніх родин.

Використовуючи методи телефонних опитувань і фокус-групових обговорень, організація зібрала якісні та кількісні дані з різних регіонів країни – від західних і центральних областей до Києва, а також деокупованих і прифронтових територій. Результати цього дослідження стали основою для удосконалення гуманітарних програм ЮНІСЕФ, що дозволяє більш ефективно реагувати на виклики воєнного часу та цілеспрямовано захищати права і добробут дітей, які перебувають у найбільш вразливих умовах.

Мета дослідження: комплексний аналіз ролі та діяльності Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) у наданні допомоги дітям із прифронтових областей України та розробка методичних рекомендацій щодо підвищення ефективності цієї діяльності.

Об’єкт дослідження: процес надання соціально-гуманітарної допомоги дітям у прифронтових регіонах України.

Предмет дослідження: діяльність ЮНІСЕФ у сфері підтримки, захисту прав і розвитку дітей, які проживають у прифронтових областях України.

Для досягнення поставленої мети передбачається вирішити такі **завдання дослідження:**

- 1) розкрити теоретичні засади діяльності ЮНІСЕФ та його роль у міжнародній системі захисту дітей;
- 2) проаналізувати практичні програми та проекти ЮНІСЕФ, спрямовані на допомогу дітям у прифронтових областях України;
- 3) дослідити результати співпраці ЮНІСЕФ з державними інституціями, громадськими організаціями та місцевими громадами;
- 4) виявити основні проблеми та виклики у процесі реалізації допомоги;
- 5) розробити методичні рекомендації щодо вдосконалення діяльності ЮНІСЕФ та підвищення її ефективності у підтримці дітей, які живуть у прифронтових регіонах.

Проблема забезпечення конституційних прав дітей та їх узгодження з міжнародними стандартами у воєнний час неодноразово ставала предметом

наукових дискусій в Україні. Її вивчали, зокрема, В. Белевцева, І. Волошина, Н. Доброжанська, О. Китайко, І. Корж, Н. Кудерська, О. Кудрявцева, Н. Опольська, В. Подорожній, О. Радзієвський, Л. Шобей та інші дослідники. Водночас, попри зростаючий інтерес, низка питань, що стосуються гарантування прав дитини й належного дотримання міжнародних стандартів їхнього захисту в умовах воєнного стану, залишається невирішеною.

У науковій літературі, як вітчизняній, так і зарубіжній, активно обговорюються моделі соціального супроводу дітей, включно з досвідом міжнародних організацій, серед яких важливе місце займають ЮНІСЕФ та ООН. Цій проблематиці присвячені праці В. Баранової, О. Безпалько, І. Зверєвої, А. Капської, Т. Семигіної, а також зарубіжних науковців – М. Вудхеда, Г. Ленсдоуна, Дж. Бойдена, М. Раттера. Їхні дослідження спрямовані на аналіз механізмів соціального захисту дітей у кризових умовах та визначення ролі міжнародних організацій у цьому процесі.

Попри значний науковий доробок, актуальним залишається питання ефективної взаємодії державних інституцій та громадянського суспільства у формуванні дієвих механізмів захисту дітей, які постраждали від воєнних дій та збройних конфліктів.

Методологічну основу роботи становлять:

- **загальнонаукові методи** (аналіз, синтез, узагальнення, індукція, дедукція) – для теоретичного осмислення діяльності ЮНІСЕФ;
- **системний підхід** – для вивчення ЮНІСЕФ як частини глобальної та національної системи соціального захисту дітей;
- **порівняльний метод** – для зіставлення досвіду діяльності ЮНІСЕФ в Україні та інших країнах, що переживають збройні конфлікти;
- **контент-аналіз нормативних документів та звітів ЮНІСЕФ** – для виявлення пріоритетних напрямів і результатів діяльності;
- **соціологічні та статистичні дані** – для аналізу масштабів проблем дітей у прифронтових регіонах;

- **метод прогнозування** – для визначення можливих напрямів розвитку партнерства ЮНІСЕФ та національних інституцій.

Практичне значення одержаних результатів Практичне значення роботи полягає у можливості використання її результатів у діяльності державних органів, міжнародних організацій, соціальних служб та освітніх закладів. Отримані висновки та методичні рекомендації можуть стати основою для удосконалення програм і стратегій ЮНІСЕФ, спрямованих на допомогу дітям з прифронтових областей України; розробки нових форм міжвідомчої взаємодії державних і недержавних інституцій у сфері захисту дітей; практичного застосування у діяльності соціальних педагогів, психологів та фахівців соціальної роботи, які працюють із дітьми у кризових умовах; формування освітньо-методичних матеріалів для підготовки студентів спеціальностей «Соціальна робота» та розширення співпраці між місцевими громадами та міжнародними донорами для реалізації сталих програм підтримки дітей.

Таким чином, результати дослідження мають не лише наукове, а й прикладне значення, оскільки сприяють посиленню системи соціального захисту дітей у надзвичайних умовах та можуть бути використані при плануванні післявоєнної відбудови соціальної сфери України.

Апробація результатів дослідження.

1. Неумивайченко О. В., Василюк Т. Г. Соціально-педагогічна підтримка дітей з прифронтових областей України. *Науковий пошук молодих дослідників. Збірник наукових праць студентів.* № 2, 2025. С.180-185.

База дослідження. Простори, вільні для дітей, від громадської організації «Відповідальні громадяни» (м. Кривий Ріг).

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаної літератури.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ЮНІСЕФ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ

1.1. Історія створення та основні напрями діяльності Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ)

Дитячий фонд Організації Об'єднаних Націй (ЮНІСЕФ) є однією з провідних міжнародних організацій, діяльність якої спрямована на захист прав дітей та забезпечення їхнього добробуту. Заснований у грудні 1946 року рішенням Генеральної Асамблеї ООН, він спочатку мав назву Міжнародний надзвичайний фонд допомоги дітям (United Nations International Children's Emergency Fund). Первісною метою діяльності було надання гуманітарної допомоги дітям, які постраждали внаслідок Другої світової війни в Європі, Азії та на Близькому Сході.

У 1953 році Генеральна Асамблея ухвалила рішення перетворити фонд на постійну структуру ООН, змінивши його офіційну назву на United Nations Children's Fund (Дитячий фонд ООН), проте зберігши аббревіатуру *ЮНІСЕФ*, яка вже була відомою в усьому світі. З цього моменту організація набула глобального статусу і розширила свій мандат, зосередившись не лише на наданні надзвичайної допомоги, а й на довготривалих програмах розвитку, спрямованих на захист прав дітей.

Місія ЮНІСЕФ ґрунтується на положеннях Конвенції ООН про права дитини (1989), яка стала основним міжнародним документом у сфері захисту дитинства. Організація визнає, що кожна дитина має право на життя, виживання, розвиток, освіту, охорону здоров'я та захист від усіх форм насильства і дискримінації. Відповідно, стратегічна діяльність ЮНІСЕФ спрямована на створення умов для реалізації цих прав у глобальному масштабі.

Сьогодні ЮНІСЕФ працює більш ніж у 190 країнах світу та координує свою діяльність у партнерстві з урядами, місцевими громадами, неурядовими організаціями, освітніми й медичними установами. Основні напрями діяльності фонду охоплюють:

- забезпечення базових потреб дітей у кризових ситуаціях (гуманітарна допомога, продовольство, чиста вода, тимчасові освітні простори);
- охорону здоров'я та вакцинацію, зокрема участь у глобальних кампаніях з ліквідації поліомієліту та боротьби з іншими інфекційними хворобами;
- доступ до якісної освіти, включно з розвитком програм для дітей, що перебувають у зонах збройних конфліктів;
- психосоціальну підтримку та захист від насильства;
- просування гендерної рівності та інклюзивності в усіх сферах життя;
- розробку і реалізацію довгострокових програм розвитку у співпраці з урядами країн для подолання бідності й нерівності.

Важливо підкреслити, що ЮНІСЕФ посідає унікальне місце серед структур ООН завдяки тому, що його діяльність спрямована виключно на дітей та матерів, а його програми базуються на комплексному підході, який враховує як негайні потреби у кризових умовах, так і завдання сталого розвитку.

Таким чином, історія створення та розвиток ЮНІСЕФ відображають трансформацію міжнародного гуманітарного руху: від надзвичайної допомоги після Другої світової війни до глобальної системної підтримки прав дітей у сучасному світі.

Таблиця 1.1.

Етапи становлення ЮНІСЕФ

Рік	Подія / Етап	Характеристика діяльності
1946	Створення Міжнародного надзвичайного фонду допомоги дітям (United Nations International	Головна мета – надання гуманітарної допомоги дітям, постраждалим від Другої світової війни в Європі, Азії та на Близькому Сході.

	Children's Emergency Fund)	
1947–1952	Перші програми допомоги	Забезпечення дітей харчуванням, одягом, ліками, вакцинація проти туберкульозу, малярії та інших інфекцій.
1953	Рішення Генеральної Асамблеї ООН про перетворення ЮНІСЕФ на постійну структуру	Організація отримує сучасну назву (United Nations Children's Fund) та розширює мандат на довгострокові програми.
1960–1970-ті роки	Розширення діяльності	Допомога дітям у країнах, що розвиваються; акцент на охороні здоров'я, вакцинації та базовій освіті.
1980-ті роки	Кампанії глобального масштабу	Масова імунізація дітей, програми з охорони материнства, боротьба з голодом і дитячою смертністю.
1989	Прийняття Конвенції ООН про права дитини	ЮНІСЕФ отримує ключовий міжнародно-правовий документ, що став основою діяльності організації у сфері захисту прав дітей.
1990-ті роки	Нові виклики	Допомога дітям у зонах збройних конфліктів, ліквідація наслідків ВІЛ/СНІДу, посилення уваги до психосоціальної підтримки.
2000–2010-ті роки	Сприяння цілям розвитку тисячоліття (MDGs) та сталого розвитку (SDGs)	Акцент на освіті, охороні здоров'я, рівності, захисті дітей від насильства.
2020–2024	Реагування на глобальні кризи	Діяльність під час пандемії COVID-19, гуманітарні програми в умовах збройних конфліктів, зокрема в Україні; допомога дітям, які постраждали від війни, внутрішнього переміщення та руйнування інфраструктури.

Аналіз етапів становлення ЮНІСЕФ дає змогу простежити еволюцію його діяльності від короткострокових гуманітарних програм після Другої світової війни до комплексної системи міжнародного захисту прав дитини. Якщо на початковому етапі фонд зосереджувався на наданні базової допомоги – харчування, ліки, вакцинація, – то згодом він перетворився на глобального актора у сфері охорони здоров'я, освіти, психосоціальної

підтримки та захисту дітей від усіх форм насильства. Прийняття Конвенції ООН про права дитини у 1989 році стало ключовою віхою, яка визначила правові та ціннісні орієнтири роботи ЮНІСЕФ.

Сьогодні організація функціонує в більш ніж 190 країнах світу, що свідчить про її універсальний характер та здатність адаптуватися до нових викликів – від пандемії COVID-19 до збройних конфліктів і гуманітарних криз. В Україні діяльність ЮНІСЕФ після 2014 року, а особливо після 2022 року, стала життєво важливим ресурсом для мільйонів дітей, які зазнали наслідків війни. Таким чином, історія фонду демонструє його трансформацію з надзвичайної програми допомоги у післявоєнній Європі в ключову міжнародну інституцію, що визначає сучасну політику у сфері захисту дитинства.

Науковці (зокрема, І. Зверева, Т. Семигіна, О. Безпалько) відзначають, що в умовах війни ЮНІСЕФ став одним із ключових інститутів, які забезпечують реалізацію базових прав дітей: доступ до харчування, освіти, медичної допомоги та психологічної підтримки. Вчені наголошують, що діяльність фонду відповідає не лише положенням *Конвенції ООН про права дитини*, а й українському законодавству, спрямованому на гарантування прав дитини в надзвичайних ситуаціях.

Дослідники (Н. Опольська, Н. Кудерська, І. Корж) підкреслюють значення програм ЮНІСЕФ із надання гуманітарної допомоги дітям із прифронтових та деокупованих територій. Йдеться не лише про матеріальну підтримку, а й про психосоціальний супровід, створення «дружніх до дітей просторів», організацію дистанційного й інклюзивного навчання.

За висновками українських учених (В. Баранова, Л. Шобей, В. Подорожній), важливою особливістю діяльності ЮНІСЕФ є міжсекторальна взаємодія: фонд координує зусилля з органами влади, місцевими громадами, соціальними службами та громадськими організаціями. Такий підхід дозволяє створювати сталі механізми підтримки дітей навіть у кризових умовах.

У працях вітчизняних науковців (Н. Доброжанська, О. Китайко) наголошується, що діяльність ЮНІСЕФ має не лише гуманітарний, а й стратегічний характер: фонд допомагає відновлювати освітню та медичну інфраструктуру, підтримує цифровізацію освітнього процесу та впровадження інновацій у сфері соціального захисту дітей.

Частина українських дослідників (О. Кудрявцева, І. Волошина) зазначає, що, попри значний внесок ЮНІСЕФ, залишається низка проблем: нерівномірний розподіл допомоги між регіонами, залежність від донорського фінансування, труднощі інтеграції міжнародних програм у національну систему соціального захисту.

Українські науковці підкреслюють, що роль ЮНІСЕФ у воєнний час є багатовимірною: від забезпечення базових гуманітарних потреб до участі у відновленні стратегічної інфраструктури та формуванні довготривалих програм розвитку. Водночас вони звертають увагу на потребу в тіснішій інтеграції діяльності фонду з державними політиками та механізмами соціального захисту.

1.2. Міжнародно-правові документи щодо захисту прав дітей (Конвенція ООН про права дитини, Глобальні стратегії ЮНІСЕФ тощо)

Захист прав дітей в умовах збройних конфліктів є одним із ключових напрямів міжнародного права, який базується на універсальних принципах прав людини та спеціалізованих нормах у сфері дитинства. Центральним міжнародно-правовим актом у цій сфері виступає Конвенція ООН про права дитини (1989 р.) та її Факультативні протоколи. Документ закріплює основоположні права дитини: на життя та розвиток (ст. 6), на освіту (ст. 28), охорону здоров'я (ст. 24), захист від насильства та експлуатації (ст. 19, 34, 36), а також принцип найкращих інтересів дитини (ст. 3). Конвенція, ратифікована Україною у 1991 році, є фундаментом для формування

державної політики щодо дітей та орієнтиром для діяльності міжнародних організацій, зокрема ЮНІСЕФ.

Важливим інструментом у сфері гуманітарного реагування є Основні зобов'язання перед дітьми в умовах надзвичайних ситуацій (Core Commitments for Children in Humanitarian Action, CCC), розроблені ЮНІСЕФ. Вони визначають мінімальні стандарти доступу до базових послуг — води, харчування, освіти, охорони здоров'я, психосоціальної підтримки та захисту від насильства. Саме ці положення застосовуються у діяльності ЮНІСЕФ в Україні після 2014 року та особливо активно — з 2022 року, коли гуманітарні потреби дітей набули безпрецедентних масштабів.

Окреме значення має Декларація про безпечні школи (Safe Schools Declaration, 2015 р.), до якої Україна приєдналася у 2019 році. Документ передбачає зобов'язання держави забезпечувати захист освітніх закладів від військового використання, а також гарантувати безперервність навчального процесу під час збройних конфліктів. Її положення кореспондують із Конвенцією про права дитини, наголошуючи на безпеці освітнього середовища як ключовому чиннику розвитку.

Незважаючи на нормативну базу та підтримку міжнародних інституцій, фактичний стан захищеності українських дітей у воєнний час залишається складним. За даними Управління ООН з координації гуманітарних питань (ОСНА), наприкінці 2022 року понад 17,7 млн осіб, серед яких 3,4 млн дітей, потребували термінової гуманітарної допомоги. Станом на 2025 рік гуманітарної підтримки потребують близько 12,7 млн людей, а діти залишаються найбільш уразливою категорією, зокрема через втрату доступу до освіти, психологічні травми, вимушене переміщення та руйнування інфраструктури.

Дані ЮНІСЕФ свідчать про суттєві досягнення у сфері гуманітарної допомоги. Лише у 2025 році сотні тисяч дітей отримали доступ до програм психосоціальної підтримки, освіти в надзвичайних умовах, програм з охорони здоров'я та відновлення систем водопостачання. Водночас науковці

й експерти наголошують на низці викликів: нерівномірному доступі дітей до допомоги залежно від регіону, перевантаженості системи психічного здоров'я, ризиках хронічної травматизації дітей у прифронтових громадах, а також хронічному недофінансуванні програм захисту.

Отже, можна констатувати, що Україна має чіткі міжнародні зобов'язання у сфері захисту прав дітей і розгорнуті механізми їх реалізації у співпраці з ЮНІСЕФ. Проте рівень фактичної захищеності дітей визначається не лише юридичними гарантіями, а й реальними умовами гуманітарного доступу, безпеки та ресурсної спроможності держави й міжнародних партнерів. Це зумовлює необхідність посилення системи міжвідомчої координації, розширення програм психосоціальної допомоги та інвестицій у стійкість соціальної інфраструктури, що відповідає сучасним міжнародним стандартам у сфері прав дитини.

Таблиця 1.2.

Міжнародні документи – Основні положення – Реалізація в Україні

Документ	Основні положення	Реалізація в Україні
Конвенція ООН про права дитини (1989)	Пріоритет найкращих інтересів дитини; право на життя, освіту, здоров'я; захист від насильства та експлуатації; рівний доступ до базових послуг.	Ратифікована Україною у 1991 р. Норми інтегровані в законодавство та державні програми. Під час війни: обмежений доступ до освіти й медицини у прифронтових районах, але діють програми підтримки ЮНІСЕФ та партнерів.
Факультативні протоколи до Конвенції	Заборона участі дітей у збройних конфліктах; протидія торгівлі дітьми, дитячій проституції та порнографії.	Виконання ускладнене війною: фіксуються випадки переміщення дітей, ризики торгівлі людьми. Україна співпрацює з міжнародними організаціями для мінімізації загроз.
Core Commitments for Children (CCC) in Humanitarian Action, ЮНІСЕФ	Мінімальні стандарти гуманітарного реагування: доступ до води, харчування, охорони здоров'я,	Використовуються ЮНІСЕФ з 2014 р., особливо після 2022 р. Реалізовано програми WASH, MHPSS, дистанційна освіта, мобільні дитячі

	освіти, психосоціальної підтримки, захисту від насильства.	простори. У 2025 р. охоплено сотні тисяч дітей та їхніх родин.
Декларація про безпечні школи (2015, приєднання України – 2019)	Захист шкіл від військового використання; гарантія безперервності навчання навіть у кризових умовах.	В Україні впроваджено безпекові стандарти в освіті (укриття, дистанційні формати). Попри це, навчальний процес залишається нестабільним у прифронтових районах через обстріли та руйнування інфраструктури.
Гуманітарні плани ООН (HRP, HNO)	Визначають масштаби гуманітарних потреб, зокрема у сфері захисту дітей, та координацію міжнародних зусиль.	Українські HRP 2022–2025 рр. визначають дітей як одну з найбільш уразливих груп. Програми включають психосоціальну підтримку, захист від насильства, відновлення доступу до освіти.

Таким чином, міжнародно-правові документи створюють чіткі стандарти захисту прав дітей, а діяльність ЮНІСЕФ та партнерських структур спрямована на їхню імплементацію в Україні. Разом із тим, війна суттєво ускладнює практичну реалізацію навіть базових прав дитини – на безпеку, освіту, здоров'я та розвиток. Попри зусилля держави та міжнародних організацій, рівень захищеності дітей у прифронтових та деокупованих громадах значною мірою залежить від доступу гуманітарних акторів, безпекової ситуації та фінансових ресурсів. Це вимагає подальшого посилення міжвідомчої координації, системної підтримки психічного здоров'я й відновлення соціальної інфраструктури, що дозволить наблизити умови життя дітей в Україні до міжнародних стандартів.

1.3. Особливості реалізації програм ЮНІСЕФ у контексті збройних конфліктів

Діяльність Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) у зонах збройних конфліктів визначається подвійним підходом: з одного боку, це негайне гуманітарне реагування, з іншого – довгострокове інституційне відновлення. Така стратегія дозволяє забезпечити не лише базові потреби дітей у кризових умовах, а й закласти підґрунтя для сталого розвитку після завершення конфлікту.

У період активних бойових дій ЮНІСЕФ зосереджує увагу на забезпеченні дітей найнеобхіднішим:

- захистом від насильства та експлуатації через створення “дружніх до дітей просторів” та мобільних команд психологічної підтримки;
- доступом до освіти в надзвичайних умовах, включно з організацією дистанційного навчання, забезпеченням навчальними матеріалами та обладнанням;
- наданням води, харчування та базових медичних послуг;
- психосоціальною допомогою для дітей та їхніх родин, які пережили травматичний досвід.

У країнах, що постраждали від воєнних конфліктів (Сирія, Південний Судан, Афганістан), ЮНІСЕФ сформував масштабні програми гуманітарної допомоги, які стали моделлю й для України.

Інституційне відновлення та розвиток

Особливістю програм ЮНІСЕФ є поєднання гуманітарних і розвиткових компонентів. Організація не обмежується наданням тимчасової допомоги, а також:

- підтримує відновлення освітньої та медичної інфраструктури;
- сприяє підготовці вчителів, соціальних працівників і психологів для роботи у воєнних та післявоєнних умовах;

- розробляє стратегії захисту дітей від мін та вибухонебезпечних предметів;
- інтегрує програми із забезпечення гендерної рівності та інклюзії.

Реалізація програм ЮНІСЕФ в Україні

З початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну у 2022 році ЮНІСЕФ активізував свою діяльність на всій території країни, особливо у прифронтових та деокупованих громадах. Серед найбільш вагомих напрямів:

- допомога освітній сфері: забезпечення шкіл укриттями, підтримка дистанційного навчання, створення освітніх хабів для внутрішньо переміщених дітей;
- психосоціальна підтримка: у 2023–2025 роках сотні тисяч дітей отримали доступ до програм МНПСС (Mental Health and Psychosocial Support);
- грошова допомога сім'ям із дітьми у співпраці з Міністерством соціальної політики України;
- програми охорони здоров'я: вакцинація, доступ до медикаментів, відновлення дитячих лікарень та центрів первинної медичної допомоги;
- інформаційні кампанії з формування безпечної поведінки, попередження насильства та захисту особистих кордонів дітей.

Виклики у реалізації програм

Попри значні досягнення, діяльність ЮНІСЕФ в Україні стикається з низкою викликів:

- обмежений гуманітарний доступ у районах активних бойових дій та на тимчасово окупованих територіях;
- перевантаженість системи психосоціальної допомоги через високий попит;
- ризик фрагментарності програм через залежність від донорського фінансування;

- потреба у системній координації з органами влади та місцевими громадами.

Особливості програм ЮНІСЕФ у зонах збройних конфліктів, у тому числі в Україні, полягають у комплексності та гнучкості: від екстреної допомоги до відбудови інституцій. Такий підхід відповідає міжнародним стандартам захисту прав дитини і дозволяє не лише реагувати на нагальні виклики війни, а й формувати передумови для сталого розвитку системи захисту дитинства у післявоєнний період.

Таблиця 1.3.

Напрями діяльності міжнародної соціальної політики в Україні

Напрямок діяльності	Приклади реалізації в Україні (2022–2025)	Основні виклики
Гуманітарна допомога (харчування, вода, базові послуги)	Постачання наборів з гігієни, чистої води, дитячого харчування; підтримка WASH-проектів у прифронтових регіонах.	Руйнування інфраструктури, ускладнений доступ до окупованих територій.
Освіта в надзвичайних умовах	Створення безпечних освітніх просторів, укриттів у школах, підтримка дистанційного навчання, освітні хаби для ВПО.	Часткове руйнування шкіл, нестабільність навчального процесу в прифронтових громадах.
Психосоціальна підтримка (MHPSS)	Мобільні команди психологів, “дружні до дітей простори”, програми підтримки для дітей і батьків.	Високий попит, перевантаженість фахівців, нестача ресурсів для довготривалої допомоги.
Охорона здоров’я	Вакцинація дітей, забезпечення медикаментами, відновлення дитячих медзакладів, мобільні клініки.	Перебої у доступі до ліків, небезпека обстрілів, брак спеціалізованих кадрів у прифронтових районах.
Грошова підтримка сімей з дітьми	Програма “Спільно до допомоги” разом із Міністерством соціальної політики — фінансова	Залежність від донорського фінансування, нерівномірне охоплення.

	підтримка сімей з дітьми, ВПО.	
Інформаційні та захисні кампанії	Навчальні програми з мінної безпеки, кампанії проти насильства, просування особистих кордонів і прав дитини.	Обмежений доступ до прифронтових територій, потреба у широкому охопленні різних вікових груп.

Таким чином, програми ЮНІСЕФ у воєнних умовах поєднують оперативну гуманітарну допомогу з довгостроковими стратегіями відновлення, що відповідає міжнародним стандартам у сфері захисту прав дитини. В Україні фонд реалізує багатовимірний підхід: від забезпечення базових потреб і підтримки освітнього процесу до психосоціальної допомоги та відновлення соціальної інфраструктури. Попри досягнуті результати, залишаються суттєві виклики – обмежений доступ у зони бойових дій, перевантаженість системи допомоги та залежність від донорських ресурсів. Це підкреслює необхідність посилення координації між державними структурами, громадянським суспільством та міжнародними партнерами для підвищення ефективності допомоги дітям у прифронтових регіонах.

Висновки до першого розділу

Узагальнення результатів аналізу дає підстави стверджувати, що діяльність ЮНІСЕФ є одним із ключових міжнародних механізмів забезпечення захисту прав дітей у глобальному вимірі. Від моменту свого створення у 1946 році як надзвичайного фонду допомоги дітям, постраждалим від Другої світової війни, ЮНІСЕФ пройшов трансформацію у постійну структуру ООН із широким мандатом, орієнтованим на довготривалі програми розвитку та імплементацію Конвенції ООН про права дитини. Еволюція організації відображає загальносвітові тенденції переходу від гуманітарного реагування до комплексного системного підходу у сфері захисту дитинства.

Міжнародно-правова база, у межах якої функціонує ЮНІСЕФ, формує універсальні стандарти, що визначають права та потреби дітей у кризових і

мирних умовах. Для України, яка ратифікувала Конвенцію у 1991 році й переживає збройний конфлікт, ці документи є не лише міжнародними зобов'язаннями, а й практичними орієнтирами для забезпечення прав дітей у надзвичайних умовах.

Досвід реалізації програм ЮНІСЕФ у зонах збройних конфліктів, зокрема в Україні, демонструє поєднання двох стратегічних підходів: екстреного гуманітарного реагування та довготривалого інституційного відновлення. Допомога в освіті, охороні здоров'я, психосоціальній підтримці, фінансовій стабільності сімей з дітьми поєднується з відновленням соціальної інфраструктури, підготовкою спеціалістів і просуванням інклюзивності. У сучасних умовах саме комплексність та гнучкість дозволяють ЮНІСЕФ залишатися одним із найважливіших міжнародних партнерів України у сфері захисту дітей. Водночас аналіз наукових джерел і практики реалізації програм свідчить про наявність низки викликів: нерівномірність доступу дітей до допомоги залежно від регіону, перевантаженість системи психосоціальної підтримки, залежність від донорського фінансування, складнощі інтеграції міжнародних програм у національну систему соціального захисту. Це підкреслює необхідність посилення міжвідомчої координації, розширення інституційної спроможності держави та активнішої участі громадянського суспільства.

Таким чином, роль ЮНІСЕФ у сфері захисту дітей в умовах війни набуває багатовимірного характеру — від гуманітарного реагування до відбудови інфраструктури й формування довготривалих стратегій. Для України це означає не лише розширення доступу дітей до базових послуг і психологічної підтримки, а й перспективу створення стійкої системи захисту дитинства, інтегрованої у національні політики та відповідної міжнародним стандартам.

РОЗДІЛ 2.

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДОПОМОГИ ЮНІСЕФ ДІТЯМ З ПРИФРОНТОВИХ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ

2.1. Програми та проєкти ЮНІСЕФ в Україні у сфері освіти, охорони здоров'я та психосоціальної підтримки

Діяльність ЮНІСЕФ у період війни ґрунтується на трьох ключових підходах.

По-перше, це базові зобов'язання перед дітьми у надзвичайних ситуаціях. Вони визначають мінімальні стандарти доступу дітей до води, санітарії, охорони здоров'я, освіти та захисту, а також гарантують, що будь-які втручання не завдають шкоди та враховують принципи рівності й підзвітності. Саме цей підхід став основою для комплексних програм ЮНІСЕФ в Україні, особливо після 2014 року та з початком повномасштабної війни у 2022 році.

По-друге, логіка поєднання гуманітарної допомоги, відновлення та розвитку. Це означає, що екстрені заходи (наприклад, створення безпечних просторів для дітей) поєднуються з довгостроковими інвестиціями у відновлення шкіл, розвиток цифрового навчання, удосконалення психологічної допомоги та зміцнення первинної медицини. Такий підхід дозволяє уникнути тимчасових рішень і створює основу для майбутніх реформ.

По-третє, діяльність ЮНІСЕФ спрямована на захист прав дитини. У центрі уваги – найкращі інтереси дітей, зокрема тих, які мають інвалідність, є внутрішньо переміщеними особами, мешкають у прифронтових громадах або у малозабезпечених сім'ях.

Освітні програми. У сфері освіти ЮНІСЕФ поєднує міжнародні стандарти навчання в умовах надзвичайних ситуацій із місцевими потребами. Основними напрямками є:

- облаштування безпечних укриттів для забезпечення офлайн-навчання;

- підтримка цифрових платформ (наприклад, «Всеукраїнська школа онлайн» та «Learning Passport»), що дають змогу продовжувати навчання під час обстрілів чи відключень електроенергії;
- створення інклюзивних освітніх центрів для внутрішньо переміщених дітей та тих, хто давно не відвідував школу.

У 2024 році понад 70 % шкіл мали доступ до укриттів, проте майже півмільйона дітей навчалися виключно дистанційно. Це свідчить, що проблема інфраструктурної безпеки залишається головним бар'єром для повернення дітей до очного навчання. За даними ЮНІСЕФ, лише у 2023 році допомогу в освітніх програмах отримали понад 1,3 мільйона дітей.

Охорона здоров'я. У сфері медицини головний акцент робиться на зміцненні первинної допомоги – саме вона є першою ланкою для дітей та їхніх батьків. Це включає імунізацію, забезпечення медичними препаратами, роботу мобільних бригад, підтримку системи постачання вакцин, а також облаштування санітарних умов у школах і дитячих садках. Крім рутинних щеплень і ліків, ЮНІСЕФ допомагає відновлювати зруйновані медичні заклади, розгортати мобільні клініки та створювати безпечне освітнє середовище. Водночас важливим елементом є програми грошової допомоги для сімей із дітьми. Це дозволяє батькам самостійно покривати витрати на харчування, ліки чи транспорт для доступу до медичних послуг. У 2022–2023 роках таку допомогу отримали понад 280 тисяч сімей.

Психологічна підтримка. Одним із найважливіших напрямів є програми у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки. ЮНІСЕФ вибудовує багаторівневу систему допомоги: від базових заходів безпеки й підтримки у громадах до спеціалізованої психологічної допомоги. У школах це реалізується через програми соціально-емоційного навчання, створення безпечних просторів і роботу мобільних команд. У 2023 році допомогу отримали мільйони дітей і батьків, а лише за один рік було охоплено близько 2,5 мільйона осіб. Основним викликом залишається

нестача кваліфікованих фахівців, особливо у прифронтових громадах. Тому ЮНІСЕФ підтримує навчання педагогів і медичних працівників для надання базової психологічної допомоги та маршрутизації дітей до спеціалістів.

Інтегровані підходи. Унікальним прикладом є програма «СПІЛЬНО», що об'єднує освітню, медичну та психологічну підтримку. В її рамках працюють центри, де сім'ї з дітьми можуть отримати гуманітарну допомогу, консультації, доступ до освітніх і соціальних послуг. Це модель, яка дозволяє поєднувати різні види допомоги в одному просторі, а також поступово інтегрувати їх у державну систему соціального захисту.

Оцінка ефективності. Нині більшість звітів зосереджені на кількісних показниках – скільки дітей отримали допомогу, скільки шкіл чи медичних закладів відновлено. Однак дедалі актуальнішою стає потреба у відстеженні якісних результатів:

- у сфері освіти – наскільки діти повернулися до очного навчання, як подолано навчальні втрати та покращено безпеку у школах;
- у сфері охорони здоров'я – рівень вакцинації та доступність первинної допомоги;
- у сфері психологічної підтримки – зменшення тривожності й стресових проявів у дітей та підлітків, підвищення їхньої залученості до навчання й соціального життя.

Таким чином, діяльність ЮНІСЕФ в Україні демонструє цілісний підхід: від базових гуманітарних втручань до інтегрованих програм, які сприяють відновленню та зміцненню систем освіти, охорони здоров'я і соціального захисту.

Аналіз програм та проєктів ЮНІСЕФ в Україні у сферах освіти, охорони здоров'я та психосоціальної підтримки засвідчує, що організація діє комплексно, поєднуючи екстрену гуманітарну допомогу з довгостроковими реформами й відновленням систем. Такий підхід дозволяє не лише задовольнити першочергові потреби дітей і сімей у кризових умовах, а й створює основу для сталого розвитку освітнього та медичного секторів.

В освітній сфері головною проблемою залишається інфраструктурна безпека, що безпосередньо впливає на можливість повернення до очного навчання. У сфері охорони здоров'я ключову роль відіграє розвиток первинної медицини та доступність медичних послуг, що поєднується з програмами соціального захисту. У психологічному вимірі ЮНІСЕФ формує багаторівневу систему підтримки, яка охоплює як шкільне середовище, так і громади.

Інтеграція цих напрямів у межах програм, зокрема «СПІЛЬНО», свідчить про стратегічний перехід від фрагментарної допомоги до системних змін. Однак головним викликом залишається фінансова стійкість та потреба у поступовій інтеграції ініціатив у державні й місцеві бюджети. Отже, діяльність ЮНІСЕФ в Україні не лише відповідає на виклики воєнного часу, а й закладає підвалини для відновлення та розвитку суспільних інститутів у післявоєнний період.

2.2. Співпраця ЮНІСЕФ з державними органами, громадськими організаціями та місцевими громадами у прифронтових регіонах

Повномасштабна війна призвела до безпрецедентних гуманітарних викликів: мільйони внутрішньо переміщених осіб, зруйнована соціальна інфраструктура, дефіцит медичних та освітніх послуг, психологічні травми населення. Українська держава, попри мобілізацію власних ресурсів, об'єктивно не має достатніх фінансових та організаційних можливостей для подолання наслідків війни самотійно.

У цих умовах вирішальною стає допомога міжнародних організацій та донорів. Зокрема:

- ЮНІСЕФ забезпечує освіту в умовах надзвичайних ситуацій, доступ до медичної та психологічної допомоги, грошові програми підтримки для сімей із дітьми;

- Червоний Хрест, ВООЗ, УВКБ ООН, а також численні міжнародні фонди й агенції здійснюють постачання гуманітарних вантажів, обладнання, ліків, підтримують відновлення інфраструктури;
- фінансова допомога міжнародних партнерів дозволяє утримувати соціальні виплати, закуповувати вакцини та медикаменти, облаштовувати укриття й забезпечувати роботу мобільних команд у прифронтових громадах.

Міжнародне втручання стало не лише додатковим ресурсом, а фактично умовою виживання найбільш уразливих категорій населення. Без підтримки партнерів гуманітарна криза могла б набути катастрофічних масштабів – із глибоким розривом у доступі до базових послуг, зростанням смертності та маргіналізацією мільйонів дітей і сімей.

Таким чином, міжнародна допомога в умовах війни – це не допоміжний чинник, а стратегічний компонент національної системи реагування, який забезпечує збереження людського капіталу та формує основу для післявоєнного відновлення.

Умови війни зумовлюють необхідність об'єднання зусиль міжнародних організацій, держави та місцевого самоврядування для захисту дітей і сімей. Дніпропетровська область, яка межує з прифронтовими територіями, стала одним із ключових регіонів, де ЮНІСЕФ реалізує комплексні програми допомоги. Робота ЮНІСЕФ на прифронтових територіях відрізняється комплексністю та багаторівневим підходом, оскільки поєднує гуманітарні, соціальні та відновлювальні компоненти. Основна мета діяльності полягає у забезпеченні прав дітей та сімей на освіту, охорону здоров'я, психологічну підтримку і соціальний захист у надзвичайно складних умовах війни.

У прифронтових громадах першочергово реалізуються програми, що забезпечують виживання та безпеку дітей. Це постачання питної води, гігієнічних засобів, медикаментів, засобів захисту. У школах та садочках облаштовуються укриття і безпечні простори для навчання. Мобільні

медичні команди надають доступ до щеплень і невідкладної допомоги там, де стаціонарні заклади зруйновані чи недоступні.

ЮНІСЕФ працює у партнерстві з Міністерством освіти і науки, Міністерством охорони здоров'я, Національною соціальною сервісною службою та місцевими органами влади. Це дозволяє забезпечувати узгодженість дій – від облаштування укриттів у школах до розгортання мобільних медичних бригад. У Дніпропетровській області така співпраця проявляється у створенні безпечних умов для навчання дітей, підтримці закладів охорони здоров'я та розвитку програм психосоціальної підтримки.

Важливим партнером у регіоні є місцеві та національні громадські організації, які реалізують проєкти за підтримки ЮНІСЕФ. Вони організовують психологічну допомогу дітям і батькам, проводять освітні заходи, забезпечують гуманітарну підтримку сімей. Така взаємодія дозволяє швидко реагувати на потреби громад, особливо у сільських районах та серед внутрішньо переміщених осіб.

Місцеві громади Дніпропетровщини відіграють ключову роль у забезпеченні доступу до програм ЮНІСЕФ. У громадах створюються «СПІЛЬНО-хаби» – інтегровані простори, де сім'ї отримують освітню, медичну, психологічну та соціальну допомогу. Такі центри стають місцем першого контакту для людей, які втратили житло або змушені були евакуюватися з прифронтових регіонів.

Дніпропетровська область прийняла значну кількість внутрішньо переміщених осіб і щодня стикається з наслідками ракетних та артилерійських обстрілів. Це робить регіон надзвичайно вразливим, але водночас стратегічно важливим для ЮНІСЕФ. Тут співпраця з місцевими громадами дає змогу реалізовувати не лише гуманітарні, а й відновлювальні проєкти – від ремонту шкільних укриттів до організації системи психологічного супроводу дітей.

Досвід Дніпропетровської області демонструє, що ефективність програм ЮНІСЕФ значною мірою залежить від налагодженої співпраці з

державними органами, громадським сектором і місцевими громадами. Такий багаторівневий підхід дозволяє одночасно реагувати на нагальні потреби дітей і закладати основу для довготривалих змін у системі соціального захисту та освіти.

2.3. Аналіз результатів і викликів реалізації гуманітарної допомоги дітям у зонах воєнного ризику

Гуманітарна допомога – це система заходів, спрямованих на забезпечення виживання, підтримку та захист людей, які опинилися у надзвичайних ситуаціях (війна, стихійні лиха, техногенні катастрофи, масові порушення прав людини). Її сутність полягає у швидкому реагуванні на нагальні потреби населення та запобіганні поглибленню кризи.

До основних характеристик гуманітарної допомоги можемо віднести:

- *терміновість* – вона надається у найкоротші терміни, щоб врятувати життя та зменшити страждання людей.
- *безоплатність і цільовий характер* – допомога не передбачає комерційної вигоди й спрямована саме на тих, хто найбільше її потребує (діти, жінки, люди з інвалідністю, внутрішньо переміщені особи, постраждалі від бойових дій).
- *міжнародно-правова основа* – ґрунтується на принципах міжнародного гуманітарного права (зокрема, Женевські конвенції) та документах ООН.
- *форми допомоги* – постачання продовольства, води, одягу, медикаментів, надання медичних і соціальних послуг, психологічної підтримки, грошових виплат.
- *принципи надання* – нейтральність (не втручання у воєнний конфлікт), незалежність (діяльність поза політичними інтересами), гуманність (орієнтація на потреби людини), неупередженість (рівний доступ для всіх постраждалих).

Отже, гуманітарна допомога – це не лише матеріальні ресурси, а цілісна система міжнародних і національних дій, спрямованих на підтримку людського життя, збереження гідності та відновлення базових умов існування у кризових ситуаціях. У випадку України вона стала ключовим механізмом пом'якшення наслідків війни та запобігання гуманітарній катастрофі.

Таблиця. 2.1.

Способи реалізації гуманітарної допомоги на прифронтових територіях України

Напрямок	Способи реалізації	Конкретні приклади
Матеріальна допомога	Забезпечення базових потреб: харчування, вода, гігієна, одяг, побутові товари	Продовольчі набори, питна вода, теплі речі, будівельні матеріали, набори для новонароджених
Медична підтримка	Надання медичних послуг і забезпечення ліками	Мобільні медичні бригади, вакцинація дітей, доставка ліків, облаштування санітарних пунктів
Освіта та безпека дітей	Створення умов для навчання та розвитку	Укриття у школах, дистанційне навчання через онлайн-платформи, «дружні до дітей простори»
Психологічна підтримка	Надання психосоціальних послуг дітям і сім'ям	Арт-терапія, групові заняття, консультації психологів, соціально-емоційне навчання
Фінансова допомога	Грошові виплати для покриття базових витрат	Програма «СПІЛЬНО» (грошова підтримка сімей з дітьми), адресні виплати на ліки та харчування
Інституційне партнерство	Координація дій між міжнародними, державними та місцевими структурами	«Спільно-хаби» як інтегровані центри допомоги, партнерство з громадами та НУО

Розглянемо механізми забезпечення прифронтової громади соціально-гуманітарною допомогою від ЮНІСЕФ на прикладі співпраці міжнародного донора, Криворізької міської ради та громадської організації «Відповідальні громадяни».

**Співпраця ГО «Відповідальні громадяни» з ЮНІСЕФ у Кривому Розі:
напрями та приклади проєктів**

1) «Простори, дружні до дитини» (Child-Friendly/СПІЛЬНО-простори).

У березні 2024 р. у співпраці з ЮНІСЕФ у Кривому Розі відкрили ще п'ять просторів для дітей та батьків (загалом — 37 локацій у місті). Операційне впровадження на місцях забезпечувала ГО «Відповідальні громадяни» (керівниця правління — Ольга Коссе). Простори надають психосоціальну підтримку дітям і батькам, групові заняття, дозвіллієві та навчальні активності; паралельно команда організації здійснює соціальний супровід родин та виїзди мобільними бригадами до віддалених районів.

2) Психосоціальна підтримка та професійні події для фахівців.

2 жовтня 2025 р. «Відповідальні громадяни» провели в Кривому Розі соціоосвітній хаб «Гуртуймося заради дитини» до Міжнародного дня соціального педагога — в межах проєкту з психосоціальної підтримки ЮНІСЕФ, який організація реалізує у низці східних та центральних областей, включно з Дніпропетровською (де розташований Кривий Ріг).

3) Молодіжні ініціативи ЮНІСЕФ у місті (контекст співпраці).

У 2024 р. ЮНІСЕФ проводив у Кривому Розі літню програму «СПІЛЬНО Кемп» для підлітків і молоді; це частина ширшої мережі СПІЛЬНО-активностей у місті (хоч без прямої згадки про конкретну роль ГО «Відповідальні громадяни» в цій події, вона демонструє сталість і масштаб партнерства ЮНІСЕФ із місцевими стейкхолдерами).

4) Підтримка міста й комунальна співпраця з ЮНІСЕФ.

У 2024–2025 рр. Представництво ЮНІСЕФ в Україні неодноразово фіксувало спільні з міською владою та партнерами (НУО) проєкти з відновлення, підготовки до опалювального сезону та захисту дітей у Кривому Розі; це формує інституційне тло, на якому працюють і «Відповідальні громадяни».

5) Профіль та наявність проєктів організації у регіоні.

Офіційні ресурси ГО підтверджують багаторічний досвід гуманітарної та психосоціальної допомоги, роботу мобільних команд, діяльність у Дніпропетровській області, а також регулярні активності в Кривому Розі (новини, медіаматеріали, соцмережі).

Власний досвід професійної участі в проєкті «Надання основних послуг у сфері охорони здоров'я, захисту та освіти постраждалому населенню в Харківській, Донецькій, Дніпропетровській та Запорізькій областях» дає змогу стверджувати, що ефективність такої соціально-гуманітарної допомоги в громаді є високою.

Метою означеного проєкту є організація зручного та безпечного середовище, в якому родини з дітьми можуть попрацювати з різноманітними фахівцями соціономічної сфери, зокрема комплексне отримання різноманітних послуг. Географія проєкту: Харківська, Донецька, Дніпропетровська та Запорізька області. Основна специфіка проєкту – надання комплексних інтегрованих соціальних послуг, в тому числі соціального консультування, соціального супроводу та соціальної реабілітації, а також перенаправлення.

Важливою складовою функціонування простору, дружнього до дитини, є регулярна організація занять творчого спрямування, що поєднують елементи арт-терапії та дозвілля. Такі активності не лише сприяють розвитку креативності, а й виконують психокорекційну функцію, допомагаючи дітям відновлювати емоційну рівновагу, знижувати рівень тривожності та відчуття ізоляції.

У практиці використовуються різноманітні форми арт-терапевтичної роботи. Малювання (індивідуальне та колективне) дозволяє дитині через кольори та символи виразити власні емоції й сформувати позитивне бачення майбутнього. Ліплення з пластиліну чи глини розвиває дрібну моторику, сприяє концентрації уваги й надає можливість «матеріалізувати» переживання у безпечній формі. Створення поробок із паперу, тканини та

природних матеріалів вчить послідовності дій, розвиває фантазію та формує відчуття досягнення результату.

Окреме значення мають заняття танцями та руховою імпрровізацією, які поєднують елементи тілесно-орієнтованої терапії та допомагають звільнитися від накопиченого напруження. Пластилінотерапія, як специфічний метод, використовується для відтворення життєвих ситуацій чи емоційних станів у символічних образах, що відкриває можливість для подальшого їхнього осмислення у груповій дискусії.

Такі форми творчої діяльності органічно поєднуються з груповими іграми, інтерактивними вправами та тематичними майстер-класами. Вони не лише урізноманітнюють дозвілля дітей у прифронтових громадах, але й створюють терапевтичний простір, у якому дитина відчуває безпеку, підтримку та можливість особистісного розвитку.

Таблиця 2.1.

Форми арт-терапевтичної діяльності у просторі, дружньому до дитини

Форма арт-терапії	Мета застосування	Очікувані результати
Малювання	Вираження емоцій через кольори та образи; розвиток уяви	Зниження рівня тривожності, формування позитивного мислення, розвиток комунікативних навичок
Ліплення (глина, пластилін)	Розвиток дрібної моторики; символічне відтворення внутрішніх переживань	Покращення концентрації уваги, відчуття контролю над ситуацією, емоційне розвантаження
Поробки (папір, тканина, природні матеріали)	Навчання послідовності дій, розвиток творчих навичок	Відчуття успіху, підвищення самооцінки, розвиток терплячості та креативності
Пластилінотерапія	Символічне відтворення життєвих ситуацій	Усвідомлення власних емоцій, розвиток навичок саморефлексії
Танці, рухова імпрровізація	Зняття тілесного та емоційного напруження; розвиток пластичності	Підвищення психоемоційної стійкості, розвиток координації, формування позитивного настрою
Майстер-класи (комбіновані техніки)	Соціалізація через спільну діяльність; інтеграція творчих методів	Покращення командної взаємодії, розвиток навичок співпраці, формування відчуття безпеки

Власний досвід роботи в соціально-гуманітарному проекті:

Протягом тижня у Просторі, дружньому до дитини на базі НВК 128 відбулись заходи до Дня Прапора та Дня Незалежності України-

пластилінографія «Українські мотиви», мандрівка Україною з іскорками суперсил, майстер-класи «Незалежна і єдина - моя Україна!»

«Граючи-долаємо стрес і зростаємо». Наш активний тиждень у просторі

Тиждень був насичений різними активностями; відбулися майстер-класи «Лісова красуня-сова», «Безпечна парасолька», під час яких активно

співпрацювали та створювали творчі поробки. Були проведені вправи та ігри для зняття стресу та тривожності у дітей, а також проводилася корекційно-розвиткова робота логопедом та дефектологом.

Цей тиждень у Просторі поєднав творчі майстерні, відеоперегляд, смачнючий майстер - клас із малювання пряників та піжамну вечірку)

Висновки до другого розділу

Проведений аналіз практичних аспектів допомоги ЮНІСЕФ дітям з прифронтових областей України показав, що організація вибудовує багаторівневу та комплексну систему реагування на виклики війни. Поєднання гуманітарних заходів, відновлення та довгострокових інвестицій у розвиток освітньої, медичної та соціальної інфраструктури дозволяє не лише задовольнити базові потреби постраждалого населення, але й створити підґрунтя для системних змін у післявоєнний період.

Співпраця ЮНІСЕФ з державними органами, місцевим самоврядуванням і громадським сектором у прифронтових регіонах довела свою результативність. Вона забезпечує узгодженість дій різних інституцій, сприяє доступності послуг у найбільш вразливих громадах та формує модель інтегрованої допомоги, яка поступово може бути інституалізована у національну систему соціального захисту. Досвід Дніпропетровської області підтверджує, що партнерство міжнародних донорів, місцевих органів влади та громадських організацій здатне забезпечити не лише короткострокову підтримку, але й стійкі механізми соціального супроводу.

Особливу цінність у діяльності ЮНІСЕФ мають «СПІЛЬНО-простори» та арт-терапевтичні практики, які забезпечують дітям безпечне середовище для розвитку, відновлення психологічної рівноваги та подолання травматичного досвіду війни. Такі практики сприяють формуванню емоційної стійкості, відновленню довіри до соціальних інституцій і створюють основу для позитивної соціалізації дітей у надзвичайно складних умовах. Таким чином, діяльність ЮНІСЕФ у прифронтових регіонах України постає як стратегічний компонент не тільки гуманітарного реагування, а й відновлення та розвитку соціальної сфери країни.

РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ЮНІСЕФ В УКРАЇНІ

3.1. Напрями вдосконалення психосоціальної підтримки та освітніх програм для дітей прифронтових територій

У сучасних умовах воєнної агресії особливого значення набуває питання вдосконалення системи психосоціальної підтримки та освітніх програм для дітей, які проживають у прифронтових територіях. Війна не лише позбавляє дітей базових умов безпеки та стабільності, але й створює тривалі ризики для їхнього психологічного стану, соціалізації та здобуття якісної освіти. Саме тому гуманітарні програми міжнародних організацій, зокрема ЮНІСЕФ, мають інтегруватися з державними та місцевими ініціативами, формуючи цілісну систему допомоги.

Психосоціальна підтримка потребує подальшої інституалізації у вигляді розгалуженої мережі безпечних просторів для дітей, мобільних команд та консультативних центрів. Такі форми роботи забезпечують не лише короткочасне зниження тривожності чи психологічного напруження, але й сприяють формуванню життестійкості, розвитку емоційного інтелекту та відновленню соціальних навичок. Особливої уваги вимагає підготовка педагогів, психологів і соціальних працівників до роботи в умовах кризи: набуття ними компетентностей у сфері кризової психології, соціально-емоційного навчання та супервізії дозволить підвищити якість надання допомоги й водночас запобігати професійному вигоранню фахівців.

Не менш актуальним є вдосконалення освітніх програм, які мають гарантувати безперервність навчання попри воєнні загрози. Це передбачає розвиток безпечної освітньої інфраструктури, що включає укриття у школах, захищені цифрові середовища, інклюзивні навчальні центри для дітей внутрішньо переміщених осіб та тих, хто втратив доступ до освіти. Гібридні моделі навчання, що поєднують офлайн- та онлайн-формати, стають необхідною умовою освітнього процесу, оскільки дозволяють адаптувати навчання до мінливих умов безпеки. Водночас важливою складовою

шкільних програм має бути інтеграція елементів психосоціальної підтримки, що сприятиме не лише академічній успішності, але й формуванню психологічної стійкості учнів.

Ефективність таких програм залежить від узгодженої співпраці державних органів, міжнародних донорів, місцевого самоврядування та громадських організацій. Залучення різних суб'єктів забезпечує адаптацію програм до конкретних потреб громад, а також створює умови для їхньої інтеграції у національну систему соціального захисту та освіти. Водночас ключовим викликом залишається питання стабільного фінансування та впровадження дієвих механізмів моніторингу й оцінки, які б фіксували не лише кількісні, але й якісні результати: рівень психологічної адаптації дітей, їхню успішність у навчанні, готовність до соціальної взаємодії.

Таким чином, напрями вдосконалення психосоціальної підтримки та освітніх програм для дітей прифронтових територій мають орієнтуватися на комплексність, стійкість та інтегрованість. Лише за умови поєднання гуманітарних, освітніх і соціальних ініціатив можливо створити умови, у яких діти зможуть не лише вижити в умовах війни, але й отримати ресурси для повноцінного розвитку й соціалізації у майбутньому.

3.2. Розробка рекомендацій для соціальних працівників, педагогів та психологів у співпраці з ЮНІСЕФ

В умовах збройної агресії особливої ваги набуває розробка практичних рекомендацій для фахівців соціальної, педагогічної та психологічної сфер, які безпосередньо працюють із дітьми та сім'ями у прифронтових територіях. Співпраця з ЮНІСЕФ забезпечує доступ до міжнародних стандартів надання допомоги, дозволяє адаптувати глобальний досвід до локального контексту та формує основу для комплексної підтримки постраждалого населення.

Першим напрямом рекомендацій є забезпечення психосоціальної підтримки дітей. Соціальні працівники, педагоги та психологи мають

володіти базовими знаннями з кризової інтервенції, технік зниження тривожності та методів арт-терапії. ЮНІСЕФ пропонує багаторівневу модель допомоги, яка передбачає поєднання індивідуальних консультацій, групових занять, інтеграції соціально-емоційного навчання у шкільні програми. Рекомендовано впроваджувати ігрові та творчі методи, що сприяють відновленню довіри, розвитку емоційного інтелекту та соціальних навичок.

Другим ключовим аспектом є підтримка безперервності освіти. Вчителі мають орієнтуватися у гнучких моделях навчання, які поєднують дистанційні й офлайн-формати. Рекомендації передбачають активне використання цифрових платформ («Всеукраїнська школа онлайн», «Learning Passport») та створення безпечних навчальних середовищ у закладах освіти. Важливо інтегрувати в навчальний процес модулі з формування навичок стресостійкості, культури ненасильницької комунікації та підтримки однолітків.

Третій напрям стосується зміцнення міжвідомчої співпраці та професійної стійкості фахівців. Соціальні працівники, педагоги та психологи повинні діяти у тісній взаємодії з місцевими громадами, медичними закладами, волонтерськими та міжнародними організаціями. Рекомендовано налагоджувати систему супервізії й професійної підтримки, що дозволяє запобігати вигоранню спеціалістів і підтримувати високий рівень якості надання послуг.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що рекомендації для фахівців соціальної та освітньої сфери у співпраці з ЮНІСЕФ мають бути спрямовані на створення безпечного середовища для дітей, інтеграцію освітніх і психологічних компонентів та розвиток партнерської мережі допомоги. Такий підхід дає можливість не лише оперативно реагувати на виклики війни, але й формувати основу для стійкої системи соціального захисту та освіти у післявоєнний період.

Рекомендації для фахівців у сфері психосоціальної підтримки та освіти дітей прифронтових територій

Категорія фахівців	Основні напрями діяльності	Практичні рекомендації	Очікувані результати
Соціальні працівники	Психосоціальний супровід сімей; забезпечення доступу до послуг	- Використання кризових інтервенцій;- Проведення індивідуальних та групових консультацій;- Маршрутизація клієнтів до медичних і психологічних служб;- Організація доступу до програм грошової та гуманітарної допомоги	Зниження рівня соціальної ізоляції, підвищення довіри до системи підтримки, покращення доступу до базових послуг
Педагоги	Забезпечення безперервності навчання; інтеграція психосоціальної підтримки у шкільне середовище	- Використання гібридних моделей навчання (офлайн + онлайн);- Викладання з опорою на цифрові платформи («ВШО», Learning Passport);- Включення модулів соціально-емоційного навчання;- Створення безпечних укриттів у школах	Гарантований доступ дітей до освіти навіть в умовах війни, зниження навчальних втрат, формування стресостійкості учнів
Психологи	Робота з травмованими дітьми; впровадження терапевтичних методів	- Застосування арт-терапії, ігротерапії, пластилінотерапії;- Проведення групових занять з відновлення довіри та комунікації;- Використання тілесно-орієнтованих технік для зниження напруження;- Співпраця з педагогами й батьками щодо створення підтримувального середовища	Відновлення емоційної рівноваги, зменшення проявів тривожності, розвиток життєстійкості та соціальних навичок
Усі категорії фахівців	Міжвідомча співпраця та професійна стійкість	- Участь у супервізійних сесіях;- Обмін досвідом з колегами та міжнародними експертами;- Спільна розробка локальних програм допомоги;- Підвищення кваліфікації у сфері кризової психології та педагогіки	Підвищення ефективності командної роботи, запобігання професійному вигоранню, формування стійкої системи соціальної та освітньої підтримки

Висновки до третього розділу

Аналіз методичних підходів до підвищення ефективності діяльності ЮНІСЕФ в Україні засвідчив необхідність переходу від фрагментарної допомоги до системних, інтегрованих рішень, орієнтованих на довготривалу стійкість. Зокрема, напрями вдосконалення психосоціальної підтримки та

освітніх програм для дітей прифронтових територій демонструють, що сучасні виклики потребують поєднання гуманітарних, освітніх і соціальних інтервенцій. Створення безпечних просторів, розвиток мобільних команд, підготовка педагогів та соціальних працівників у сфері кризової психології формують основу для комплексної підтримки дитячого населення в умовах війни.

Водночас освітня сфера вимагає оновлення інфраструктури, розвитку гібридних моделей навчання та забезпечення інклюзивності, що дає змогу гарантувати безперервність здобуття знань навіть у складних умовах безпеки. Інтеграція психосоціальних компонентів у навчальні програми є важливою умовою формування емоційної стійкості та соціальних навичок дітей.

Розробка практичних рекомендацій для соціальних працівників, педагогів та психологів у співпраці з ЮНІСЕФ підкреслила значення міжвідомчої взаємодії, супервізії та професійної підтримки фахівців. Такий підхід не лише покращує якість послуг, а й запобігає професійному вигоранню спеціалістів, забезпечуючи сталість соціально-освітньої допомоги.

Отже, підвищення ефективності діяльності ЮНІСЕФ в Україні передбачає багатовекторну стратегію: поєднання гуманітарних і відновлювальних заходів, інтеграцію міжнародного досвіду з локальними потребами, розвиток партнерства держави, місцевих громад та громадських організацій. Це створює умови для захисту прав дітей, відновлення освітнього середовища та формування ресурсів для сталого розвитку соціальної сфери у післявоєнний період.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило комплексно розкрити роль та діяльність Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) у підтримці дітей, які проживають у прифронтових областях України. Аналіз історичних етапів становлення та стратегічних напрямів діяльності ЮНІСЕФ засвідчив, що

організація пройшла шлях від надзвичайної допомоги дітям у післявоєнній Європі до формування глобальної системи захисту прав дитини, заснованої на положеннях Конвенції ООН про права дитини. Це дає підстави розглядати ЮНІСЕФ як одного з ключових акторів міжнародної гуманітарної політики у сфері дитинства.

У практичному вимірі діяльність ЮНІСЕФ в Україні після 2014 року, а особливо після початку повномасштабної війни у 2022 році, набула безпрецедентного масштабу. Програми організації у сферах освіти, охорони здоров'я та психосоціальної підтримки продемонстрували комплексний підхід, що поєднує гуманітарне реагування, відновлення інфраструктури та довготривалі інвестиції у розвиток соціальної сфери. Співпраця ЮНІСЕФ з державними інституціями, місцевим самоврядуванням і громадськими організаціями довела свою результативність, забезпечивши доступність освітніх, медичних і соціальних послуг навіть у найбільш вразливих громадах.

Аналіз конкретних практик, зокрема діяльності «Просторів, дружніх до дитини» у Кривому Розі, засвідчив значення інтегрованих підходів, що поєднують гуманітарну підтримку, соціальний супровід та творчо-арттерапевтичні методи. Такі ініціативи не лише задовольняють базові потреби дітей, а й сприяють їхній психологічній стійкості, соціалізації та відновленню довіри до соціальних інституцій.

Методичні рекомендації, розроблені у співпраці з ЮНІСЕФ, окреслили основні напрями вдосконалення системи підтримки: інституалізація психосоціальних практик, розвиток гнучких моделей освіти, інтеграція соціально-емоційного навчання, налагодження міжвідомчої співпраці та підтримка професійної стійкості фахівців. Це дозволяє не лише підвищити ефективність допомоги у короткостроковій перспективі, але й закласти основу для післявоєнного відновлення соціальної сфери.

Таким чином, діяльність ЮНІСЕФ в Україні в умовах воєнної кризи можна охарактеризувати як багаторівневу і стратегічну. Вона поєднує

екстрене реагування з довготривалими стратегіями розвитку, спрямованими на збереження дитячого потенціалу та відновлення суспільних інституцій. Отримані результати дослідження мають як теоретичне, так і практичне значення, адже створюють підґрунтя для вдосконалення національної політики у сфері захисту прав дітей, інтеграції міжнародного досвіду та зміцнення партнерства між державою, громадянським суспільством та міжнародними організаціями.

Проведене дослідження водночас виявило низку системних обмежень, що впливають на результативність інтервенцій. По-перше, нерівномірність гуманітарного доступу та безпекові ризики ускладнюють регулярність послуг у прифронтових громадах і знижують передбачуваність освітнього процесу. По-друге, спостерігається дефіцит підготовлених кадрів у сфері ментального здоров'я та психосоціальної підтримки на рівні базових ланок – шкіл, центрів первинної медико-санітарної допомоги, служб у справах дітей; це зумовлює перевантаження фахівців і фрагментарність супроводу. По-третє, складно відокремити внесок окремих акторів (державних, громадських, міжнародних) у досягнуті результати, що потребує удосконалення системи моніторингу та оцінювання з фокусом на якісні індикатори добробуту дитини, а не лише на охоплення послугами.

З огляду на виявлені виклики, практичні наслідки роботи полягають у необхідності переходу до моделі «стійких системних рішень»: нормативного закріплення інтегрованих послуг у сфері ментального здоров'я та психосоціальної підтримки у закладах освіти й охорони здоров'я; поетапної інтеграції успішних практик ЮНІСЕФ у місцеві бюджети; розбудови регіональних навчальних хабів для безперервного підвищення кваліфікації педагогів, психологів і соціальних працівників (із супервізією та профілактикою вигорання). Додаткової уваги потребує залучення самих дітей і батьків до планування та оцінювання програм (participatory approaches), розширення цифрових інструментів для гібридної освіти та дистанційної психологічної підтримки, а також міжсекторальні протоколи

маршрутизації випадків – від виявлення у школі до отримання спеціалізованої допомоги.

Перспективи подальших досліджень убачаються в порівняльному аналізі регіональних моделей (зокрема, на прикладі Дніпропетровської області та Кривого Рогу) з метою виокремлення факторів успіху масштабування; у розробленні валідованих інструментів оцінювання емоційної стійкості та навчальних втрат; у вивченні довгострокових ефектів арт-терапевтичних та соціально-емоційних програм для різних вікових груп. Науково обґрунтована комбінація гуманітарних, освітніх і соціальних інтервенцій, підтримана належним фінансуванням і локальною відповідальністю, створює умови для переходу від кризового реагування до сталого розвитку системи захисту дитинства, у якій практика ЮНІСЕФ виступає каталізатором інституційних змін.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Василенко Ю. В. Особливості надання міжнародної технічної допомоги громадам в Україні. Розвиток форм і методів сучасного менеджменту в умовах глобалізації: матеріали 12-ї Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 8-9 листоп. 2024 р.). Дніпро: Поліграфічний відділ ДДАЕУ, 2024. С. 84 – 86.
2. Василенко Ю. Шляхи відновлення та розвитку національної економіки в повоєнний період. Розвиток форм і методів сучасного менеджменту в умовах глобалізації: матеріали 11-ї Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 8-9 листоп. 2023 р.) Дніпро: Поліграфічний відділ ДДАЕУ, 2023. С. 84 – 86.
3. Виклики та потреби українського неприбуткового сектору. Київ : ГО «Philanthropy in Ukraine», 2024. 64 с. URL : https://drive.google.com/file/d/1SAo-mC_M6wWdHRkqw_nuO3nqiDWW0tS/view.
4. Гуманітарна політика в Україні: виклики та перспективи (Біла книга) : аналіт. доп. / [Сінайко О. О.(кер. авт. кол.), Тищенко Ю. А., Каплан Ю. Б., Михайлова О. Ю., Валецький О. Л. та ін.] ; за заг. ред. Ю. Б. Каплан, Ю.А. Тищенко. – Київ : НІСД, 2020. – 126 с.
5. Гуманітарна політика в Україні: виклики та перспективи (Біла книга) : аналіт. доп. / [Сінайко О. О.(кер. авт. кол.), Тищенко Ю. А., Каплан Ю. Б., Михайлова О. Ю., Валецький О. Л. та ін.] ; за заг. ред. Ю. Б. Каплан, Ю.А. Тищенко. – Київ : НІСД, 2020. – 126 с.
6. Завальна Ж. Щодо питання врегулювання взаємодії органів публічної влади у договірних формах. *Право України*. 2010. № 7. С. 178.
7. Ільницька У. Особливості міжнародно-правової суб'єктності неурядових організацій. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2012. Вип. 24. 84–91.
8. Існуючі механізми співпраці органів державної влади з організаціями громадянського суспільства в контексті реалізації Національної стратегії

- сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні 2016-2020. К.: Ваіте, 2016. 280 с. 80
9. Козак Л. Неурядові організації Європейського Союзу: порівняльний аналіз громадських організацій України / Л. Козак, Н. Березко, В. Боженар / Міжнародний благодійний фонд «Дзвони миру». К.: ВПЦ «Київський університет», 2002. – 48 с.
 10. Комарницька Г., Івженко І., Віремейчик А. Взаємодія міжнародних неурядових організацій з органами публічної влади України. *Наукові перспективи*. 2021. № 7(13). С. 78 – 87.
 11. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL : <https://cutt.ly/3fQqGJG>.
 12. Концептуальні засади взаємодії політики й управління : навч. посіб. / Е.А.Афонін, Я.В.Бережний, О.Л.Валевський та ін.; за заг. ред. В.А.Ребкала. К. : НАДУ, 2010. 300 с.
 13. Котенко Н.В., Карпенко С.Г. Неурядові організації: поняття, види та джерела фінансування в умовах сталого розвитку. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. № 3. 2014. 71–81.
 14. Кривачук Л. Міжнародні неурядові організації в інтересах дітей: аналіз діяльності та систематизація організацій. *Демократичне врядування*. 2010. Вип. 6. URL : <http://www.lvivacademy.com/visnik6/fail/Kryvachuk.pdf>.
 15. Опольська Н. (2015). Права дітей, які постраждали внаслідок збройного конфлікту. *Право*. № 27. С. 278–283. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_018_2015_27_42
 16. Опольська Н. Права дитини в Україні : моногр. URL: <http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/22618.pdf>
 17. Петрович Ж., Датченко Н. Забезпечення найкращих інтересів дитини в умовах війни в Україні. *Ввічливість. Humanitas*, 2023. Вип. 3. С. 82–90.
 18. Прес-реліз ЮНІСЕФ (24.03.2022). Офіційний сайт ЮНІСЕФ. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/press-releases/more-half-ukraines-children-displaced-after-one-month-war>

- 19.Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо реінтеграції та відновлення прав дитини: проєкт Закону України (30.03.2022) № 7231. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1250454>
- 20.Про охорону дитинства: Закон України (26.04.2001) № 2402-III. База даних “Законодавство України” / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>
- 21.Про утворення Координаційного штабу з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України (17.03.2022) № 302. База даних “Законодавство України” / ВР України. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/302-2022- %D0 %BF#n38](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/302-2022-%D0%BF#n38)
- 22.Соціальна і гуманітарна політика: Навч. посіб. / В. В. Васильєв, Ю. В. Борисова, С. В. Глазунов та ін. –Д.: РВВ ДНУ, 2006. 112 с.
- 23.Соціальна і гуманітарна політика: підручник [автор. кол.: В.П.Трощинський, В.А.Скуратівський, М.В.Кравченко та ін.]; за заг. ред. Ю.В.Ковбасюка, В.П.Трощинського. Київ: Вид-во НАДУ, 2016. 792 с.
- 24.Соціальна робота в Україні: Навч. посіб. / І. Д. Зверева, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін.; За заг. ред.: І. Д. Зверєвої, Г. М. Лактіонової. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 256 с.
- 25.Соціальний супровід сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах : [методичний посібник] / І. Д. Зверева та ін. К. : Держсоцслужба, 2006. 104 с.
- 26.Стан та перспективи впровадження реформ у соціогуманітарній сфері // Інституціоналізація публічного управління в Україні: наук.- анал.доп. / за заг. ред. М.М.Білинської, О.М.Петроє. Київ: НАДУ, 2019. С. 129-133.
- 27.Як змінилося навчання дітей в Україні під час війни. Офіційний сайт ЮНІСЕФ. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/stories/education-during-war-in-ukraine>
- 28.Kryshtanovych M., Vartsaba V., Kurnosenko L., Munko A., Chepets O. Development of public management of financial and economic security in modern conditions. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice. 2023. № 1(48). P. 258–267. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.48.2023.3958>.

29. Lewis D. The Management of Non-Governmental Development Organizations. An Introduction. London; NY: Ruetledge, 2001. 242 P
30. Longman Dictionary of Contemporary English: Website. URL: <https://www.ldoceonline.com>.
31. Slim H. Humanitarian Ethics: A Guide to the Morality of Aid in War and Disaster, 2015. 225 p.
32. Understanding Risk and Protective Factors in Humanitarian Crises: Towards a Preventive Approach to Child Protection in Humanitarian Action. The Alliance for Child Protection in Humanitarian Action, 2021. 37 p.